

www.pw-law.co.il

יחסי נאמנות – האם הביטוי "נאמן" מצביע בהכרח על יחסי נאמנות

חוק הנאמנות תשל"ט 1979 מטיל חובות מיוחדים על מי שמוגדר כנאמן. במקרה שטופל על ידינו, נקטו הצדדים לחוזה בלשון "נאמן" כלפי אחד הצדדים בכל הקשור למילוי התחייבותיו עפ"י החוזה.

לימים הגיעו הצדדים לסכסוך בקשר לחוזה, הוגשה תביעה נגד "הנאמן" לבית משפט השלום, שלא עפ"י עילות המבוססות על חוק הנאמנות. בית המשפט קבע כי בהיותו נאמן, חלים על הנתבע החובות לפי חוק הנאמנות והואיל ולא קיים חשבון נפרד לנשוא החוזה, חוייב על פי התביעה.

התיק טופל על ידינו במסגרת הערעור על פסק הדין. נבחנה הסוגיה האם כל "נאמן" אכן נאמן כהגדרתו בחוק הנאמנות.

לפי בדיקתנו התשובה לכך שלילית. שימוש בלשון "נאמן" אינו הופך את היחסים ליחסי נאמן – נהנה ולא דווקא מוטלת חובת נאמן לפי חוק הנאמנות.

תימוכין לעמדתנו זו, מצאנו בספרי המלומדים כמפורט להלן:

שלמה כרם, "נאמנות", מהדורה רביעית, הוצאת פרלשטיין-גינזור, 2004, עמ' 105 :

" בעצם כינויו של אדם כנאמן אין כדי להטיל עליו חבות של נאמן ולכן גם לא תיתכן נאמנות ללא נאמן".

ובעמ' 106: " יודגש כי לא בכל מקרה שבו קיים חיוב על אדם להחזיק או לפעול בנכס למטרה מסוימת נוצרת נאמנות. תוכן החיוב ומטרתו הם הקובעים אם מתקיימת נאמנות במקרה מסוים... אין אדם משמש נאמן, אלא אם חלה עליו חובה לפעול למימוש מטרה שאינה טובתו האישית."

ובעמ' 132: "מה שקובע אם עסקה מסוימת היא עסקת נאמנות הוא תוכנה, לאמור: אם נתמלאו בעסקה זו התנאים לתחולתה של הגדרת הנאמנות".

ובעמ' 178: "נאמנות ע"פ חוזה היא זיקה התואמת את הגדרת הנאמנות בסעיף 1 לחוק הנאמנות ואשר יצירתה היא ע"י חוזה. הואיל והמונח "חוזה" לא הוגדר בחוק הנאמנות, יש להבינו כמשמעותו המקובלת בדין, לרבות בחוקי החוזים."

"תוכן ההתחייבות הכלולה בחוזה הוא הקובע האם נוצרה נאמנות על פיו. כאשר תוכן ההתחייבות תואם את הגדרתה של נאמנות בסעיף 1 נוצרת נאמנות ע"פ החוזה"

לפיכך, בחינה אובייקטיבית וסובייקטיבית של אומד דעת הצדדים בפרשנותו של החוזה שנכרת ביניהם, אינה מעלה זכר למוסד הנאמנות, או לכוונה משתמעת של יצירת נאמנות.

מצאנו גם את דברי עו"ד שלמה ארדמן, נאמנות מכוח הדין, הוצאת ע.ד. משפטים הוצאה לאור בע"מ, 2000, עמ" 11-12:

"נאמנות מפורשת היא הנאמנות הפרטית הרגילה. נאמנות זו חלה כאשר ברור מהצהרה מפורשת של אדם (יוצר הנאמנות), שמונה אדם (הנאמן) כמחזיק בנאמנות רכוש מסוים לטובת אדם אחר (הנהגה) או לטובת מטרה מסוימת. על פי גישת המשפט האנגלי יתכנו שתי דרכים ליצור נאמנות מפורשת: (1) העברת נכס ע"י בעל הזכות החוקית (יוצר הנאמנות) לאחר (הנאמן), תוך מחויבות האחר להחזיק בנאמנות עבור צד שלישי; (2) הכרזה עצמית של בעל הזכות החוקית בנכס (יוצר הנאמנות) על עצמו כנאמן עבור אחר. בישראל אין התייחסות בפסיקה ובספרות לסוג השני של הכרזה עצמית. האם ניתן ליוצרו ע"פ חוק הנאמנות תשל"ט 1979? נראה כי גם סוג זה של נאמנות מוכר על פי חוק. יש לראות בהכרזה כזו נאמנות על פי חוזה, שכן סעיף 7 לחוק החוזים (חלק כללי) התשל"ג 1973 קובע שהצעה שאין בה אלא כדי לזכות את הניצע חזקה עליו שקיבל אותה. אכן הפסיקה בארץ ראתה במתנה- חוזה (ע"א 495/80 ברקוביץ" נ" קלימר פ"ד לו (4) 57).

לשם יצירתה של נאמנות מפורשת מקפדי בהמ"ש האנגלי (לשני סוגי הנאמנות שתוארו לעיל) שצריכות להתקיים 3 וודאיות:

(1) וודאות במילים- היינו שמלותיו של יוצר הנאמנות היו ברורות מספיק ליצור נאמנות, כאשר לגבי נאמנות מהסוג הראשון יש לבדוק שיוצר הנאמנות לא הסתפק בהטלת חיוב מוסרי בלבד על הנאמן. לגבי נאמנות מסוג הצהרה עצמית יש לבדוק שהמילים לא נאמרו סתם לצורך שיחה בלבד (jones v. lock [1865] 25 ch. App. 1) אם כי ההתנהגות יכולה ליצור נאמנות מסוג זה. (2) וודאות בנכס הכפוף- צריך הנכס עליו הוטלה הנאמנות, הוגדר במדויק כך שניתן לזהותו; (3) וודאות בנהגה- צריך נהגה שניתן לזהותו. בנוסף לאומר לעיל צריך שחוזה הנאמנות יהיה תקף על פי דרישות החוק. לכן אם למשל המדובר בהעברת קרקע לנאמן, יש לעמוד בדרישות הכתב.

לעניין זה מצאנו כי גם עורך דין יכול להכשל בלשונו בהגדירו עצמו "נאמן" מבלי שהתכוון כי האמרה תחיל עליו את הוראות חוק הנאמנות.

בתא 5112 / 03 טי. ג"י.סי הנדסה בע"מ נ"י. צדקה ניהול ואחזקות בע"מ [פדאור (לא פורסם) 06 (17) 806], עמוד 11-12:

".....עו"ד _____ עצמו העיד, כי נטל על עצמו התחייבויות כנאמן מבלי שהבין את כל המשמעויות הכרוכות בכך (פרו" עמ" 149, ש" 21-25): "...אז לא היה בידע שלי את כל התמונה וגם לא בדקתי את הפרשנות של חוק הנאמנות בכלל. זה רק בזמן האחרון שאני מסתכל ואני קורא מה זה נאמנות? מה פירוש חוק הנאמנות? מה זה בכלל נאמנות, שאני מבין שבעצם למרות מה שאני כותב פה, זה למעשה לא נאמנות..." (פרו" עמ" 150, ש" 22-26). אלו הם דברים חמורים. אין צורך לחזור ולהדגיש את חובתו של עורך דין, כאשר הוא פועל כנאמן, או כאשר הוא פועל לטובת לקוחו, או אף לטובת מי שאינו לקוחו, להכיר ולהבין את מלאכתו, נדרשת ממנו רמה מסוימת בכל הקשור לידיעת החוק. "אין לצפות שעורך דין ידע את תכנם של כל חוקי המדינה, אבל יש חוקים שימושיים שהוא חייב לדעתם, בייחוד אותם החוקים הנוגעים לענין שהוא מסכים לטפל בו עבור לקוח" (ע"א 479/65 וידר נ" ארנון, פ"ד כ(1) 468, 471 (1966); ע"א 37/86 לוי נ" שרמן, פ"ד מד(4) 463, 446 (1990)).

לכן טענו במקרה שלנו בשם המערער כי לא הבין את משמעויות ההגדרה "נאמן" ובוודאי לא התכוון להחיל עליו הוראות חקו הנאמנות. במקרה שלפנינו כלל לא הוגשה תביעת נאמנות על בסיס עילות שבחוק הנאמנות ובית משפט השלום, עם כל הכבוד, אף חרג מגדר המחלוקת שבין הצדדים.

שאלה נוספת שראויה להשאלה היא האם בית משפט השלום בעל סמכות עניינית לדון בעילות לפי חוק הנאמנות.

לסיכום: משפטנים יזהרו בלשונם כאשר מגדירים עצמם "נאמנים". לגבי הדיוטות נראה כי התמונה שונה במקצת. בכל מקרה מומלץ שלא להיכנס למערכת חוזית אשר הגדרותיה אינן ברורות למי שמתקשר באופן ברור לגבי זכויותיו והתחייבויותיו.

כל הזכויות שמורות למחבר עו"ד יוסף וינראוך

www.pw-law.co.il

לתגובות: J@pw-law.co.il